

Лекція 4 Організація та проведення змагань у Паралімпійському спорті

План

- 1. Організаційні аспекти проведення змагань з паралімпійських видів спорту.**
- 2. Особливості забезпечення суддівства.**
- 3. Схеми проведення змагань.**
- 4. Умови визначення переможця неофіційного командного заліку.**
- 5. Типове положення про проведення змагання.**

1. Організаційні аспекти проведення змагань з паралімпійських видів спорту

Як і в олімпійському, так і в паралімпійському спорті застосовуються різноманітні способи проведення змагань. Вибір способу залежить від виду спорту і традицій проведення змагань в цьому виді; мети змагань; кількості учасників і місця проведення; можливостей суддівської колегії; часу, який виділений на проведення змагань.

У більшості видів спорту найчастіше зустрічаються такі способи: коловий, відбірково-коловий, змішаний і спосіб прямого вибування.

Коловий спосіб. При проведенні змагань цим способом всі учасники змагань зустрічаються з усіма суперниками по чергово. Результати зустрічей (перемоги, поразки, нічий) враховуються при визначенні порядкового місця, яке посів більшу суму очок. При проведенні змагань коловим способом виникають випадки, коли однакою суму очок набирають два або декілька учасників (команд).

В таких випадках перевага надається спортсмену або команді у відповідності з умовами, які регламентовані в Положенні про змагання. Умови, які виявляють переваги того або іншого спортсмена (команди) при набраній однакової кількості очок, можуть бути: перемога спортсмена (команди) в особистій зустрічі; перевага в кількості перемог уданого спортсмена (команди); краще співвідношення нанесених і отриманих голів (футбол) и інші. Положенням про змагання може бути передбачено, що при рівності результатів у деяких учасників для визначення зайнятого місця між ними можуть бути назначені додаткові зустрічі.

Відбірково-коловий спосіб. При проведенні змагань цим способом учасників (команди) спочатку розділяють на попередні групи, в яких кожен спортсмен (команда) зустрічається зі всіма суперниками даної групи. Потім спортсмени, які посіли місця в групі (в більшості видів спорту 1- 3-е місце, але не більше 50 % учасників даної попередньої групи), переходять до наступного туру змагань.

При досить великій кількості учасників (команд) відбірково-коловий спосіб дозволяє учасникам набути певний змагальний досвід. При цьому, в певному ступеню, об'єктивно визначаються сильніші спортсмени (команди).

Змішаний спосіб. Всі спортсмени (команди) попередньо беруть участь в одному - трьох турах, які проводяться відбірково-коловим способом. Потім переможці попередніх змагань зустрічаються між собою за жеребом способом прямого вибування. Кількість фіналістів, як і кількість переможців попередніх змагань, визначається Положенням про змагання, фінальні поєдинки проводяться коловим способом.

Можливі варіанти змішаного способу, коли після турів, проведених відбірково-коловим способом, фінальні поєдинки проводяться способом прямого вибування. Приблизно за такою схемою проводяться популярні в США та багатьох країнах Європи

змагання зі спортивних ігор, які Визначення переможця в змаганнях, які проводяться змішаним способом, багато в чому залежать від характеру жеребкування. Найбільш об'єктивним є розсіяння спортсменів (команд) по попереднім групам у відповідності з їх кваліфікацією, яка виявляється за результатами попередніх змагань.

Спосіб прямого вибування. В змаганнях, які проводяться цим способом, учасник (команда), які програли поєдинок, вибувають з подальшої боротьби. Хоча можливі заохочувальні поєдинки між командами які програли, які дозволяють їх переможцям продовжувати подальші змагання. Допускаються також варіанти вибування спортсмена з подальших змагань не після першої поразки, а після другої.

При проведенні змагань способом прямого вибування на результат змагань впливає жеребкування спортсменів (команд), яка може звести в одному поєдинку дві сильні команди. Важливий момент об'єктивізації проведення змагань таким способом – розсіяння учасників, що суттєво на не передвзяте виявлення переможця.

Незалежно від способів проведення змагання можуть складатись з двох основних ступенів: попередніх та фінальних.

В залежності від кількості учасників між попередніми та фінальними змаганнями можуть бути проміжні ступені: 1/8, 1/4, 1/2 фіналу.

В легкій і важкій атлетиці, плаванні та інших спортивних дисциплінах можуть проводити змагання, які складаються з двох етапів: кваліфікаційні та основні.

В процесі *кваліфікаційного етапу* проводиться відбір спортсменів для участі в основному етапі. При цьому встановлюється кваліфікаційний норматив.

Спортсмени, які виконують його, допускаються до участі в основних змаганнях, де і виявляються переможці. Спортивні змагання можуть бути особистими, командними та особисто - командними.

В особистих змаганнях визначаються місця всіх спортсменів, які беруть участь у змаганнях, переможці і призери.

В особисто-командних змаганнях, окрім особистих місць учасників, по зайнятим ними місцях визначаються місця команд, які приймають участь.

Характерною особливістю особисто-командних змагань є те, що всі учасники, в тому числі спортсмени одного колективу, змагаються між собою. В командних змаганнях визначається лише місце, яке займає команда.

На відміну від особисто-командних змагань, в командних змаганнях учасники однієї команди змагаються тільки зі спортсменами другої команди. В спортивних іграх (футбол, баскетбол, волейбол та інш.), а також в греблі (крім човнів-одинок) практично проводять тільки командні змагання. В інших змаганнях можуть проводити особисті, особисто-командні та командні змагання.

2. Особливості забезпечення суддівства

Особливості підготовки та організації паралімпійських ігор

Однією з основних складових підготовки до Паралімпійських ігор є процес класифікації та кваліфікації спортсменів.

У Паралімпійських іграх можуть брати участь спортсмени, які відповідають умовам допуску, що встановлені Положенням та Правилами Міжнародного паралімпійського комітету.

Класифікація та кваліфікація - це тривалий процес, що відбувається протягом чотирьох років між Паралімпійськими іграми і складається з трьох етапів.

Згідно з встановленою системою Паралімпійських заявок і кваліфікації, Національні паралімпійські комітети подають попередні заявки.

На першому етапі Національні паралімпійські комітети представляють основні дані на всіх спортсменів, які є кандидатами на та класифікацію кандидатів на участь у Паралімпійських іграх. Всі міжнародні спортивні федерації інвалідів, як правило, інформовані за 2-3 роки про необхідність проведення кваліфікаційних змагань, які відбуваються під егідою Міжнародного паралімпійського комітету.

На третьому етапі Національні паралімпійські комітети подають фінальні заявки на всіх спортсменів, які братимуть участь у Паралімпійських іграх. Ці фінальні заявки є остаточними. Після подання фінальних заявок вносити поправки чи робити заміни спортсменів заборонено. Замінити спортсмена можна з поважних причин (травма, хвороба тощо) і лише у тому класі та виді програми, на які було заявлено попереднього спортсмена.

Спортивний комітет МПК розробляє систему збору даних про заявки та класифікацію з метою забезпечення паралімпійським комітетом розробляють класифікаційну стратегію, згідно з якою певний відсоток спортсменів (наприклад, 12 або 21%) можуть пройти класифікацію безпосередньо у місці проведення Паралімпійських ігор.

Згідно з класифікаційною стратегією, всі спортсмени, які мають взяти участь у Паралімпійських іграх, одержують один із трьох паралімпійських статусів: "постійний статус" (PPS), статус "під наглядом" (PRS) або "новий статус" (PNS).

Кожен вид спорту Паралімпійської програми перебуває під контролем підрозділів Міжнародного паралімпійського комітету, Міжнародної організації спорту інвалідів та інших організацій.

Постійний статус отримують спортсмени, які мають визнану та ухвалену класифікаційну оцінку. Спортсмен із таким статусом не повинен проходити класифікацію під час Паралімпійських ігор. Статус "під наглядом" отримують спортсмени з нестабільним станом здоров'я та функціональних можливостей. Спортсмен із таким статусом повинен пройти класифікацію після приїзду на Паралімпійські ігри.

"Новий статус" отримують спортсмени, які ніколи не мали міжнародної визнаної класифікаційної оцінки і про яких немає відомостей у відповідних міжнародних організаціях.

Міжнародні спортивні федерації ведуть рейтинговий облік результатів спортсмена на кваліфікаційних та офіційних змаганнях і враховують їх при встановленні критеріїв відбору до Паралімпійських ігор та визначенні статусу спортсмена. 3-4 років класи згідно з медичними обстеженнями, і змагатимуться між собою, як правило, тільки спортсмени одного класу.

Існують точні критерії підрахунку рейтингу спортсменів, а також їх селекції перед Паралімпійськими іграми та Чемпіонатами світу. У різних видах спорту існують системи визначення рейтингу спортсменів для відбору до Паралімпійських ігор.

Так, для участі у Паралімпійських іграх у настільному тенісі була розроблена рейтингова система нарахування очок. Згідно з цією системою бали для рейтингу дають участь та результати особистих виступів спортсменів на змаганнях певного рангу. Спортсменові за участь у Паралімпійських іграх нараховується 100 балів, Чемпіонаті світу - 80, регіональних Чемпіонатах - 50; за участь в інших змаганнях 30-10. Очки, одержані за досягнення результату на змаганнях певного рангу, множать на коефіцієнт рангу змагань,

і спортсменів нараховують "рейтингові очки". У випадку об'єднання стартових груп і змагання між собою спортсменів різних класів, запроваджено ряд правил, за якими нараховують додаткові очки (бонус).

Наприклад, якщо спортсмен нижчого класу виграє у спортсмена вищого класу, то він отримує додаткові очки за різницю у класі. Якщо у змаганнях беруть участь 64 і більше спортсменів, то спортсменів нижчого рейтингового класу за програш в іграх за бронзову нагороду нараховують 10 балів. Спортсменів, який програв у чвертьфіналі, нараховують бонус у 5 балів. Бонус нараховується, якщо спортсмен мав мінімум одну перемогу. Бонус за медаль не нараховується, якщо у змаганнях брало участь менше 4 спортсменів.

У відкритих змаганнях спортсменів на візках за кожну перемогу нараховують 3 очки, бонус за перше місце - 30, за друге - 20, за третє - 10 очок. Так, спортсмен, який виступав на Чемпіонаті світу під егідою Міжнародного паралімпійського комітету і посів перше місце, може заробити до 180 очок.

Спеціальними правилами передбачено не лише підвищення рейтингу, але й зниження рейтингу. Наприклад, рейтинг спортсмена не змінюється протягом 2 років після не брав участі у змаганнях, то його рейтингові бали знижуються на 25%, а потім анулюються до ігор або Чемпіонатів світу.

Така сама система зниження рейтингу існує при проведенні регіональних змагань. Якщо спортсмен не набрав нових рейтингових балів протягом 30 місяців, то його виключають з рейтингового списку і він втрачає всі набрані бали. У різних регіонах світу діє диференційована система нарахування балів.

Таким чином, на основі рейтингу спортсменів розробляються критерії їх відбору до Паралімпійських ігор. Наприклад, до XI Паралімпійських ігор (Сідней, 2000 р.) 30% спортсменів були відібрані за результатами чотирьох регіональних Чемпіонатів; 60%-65% (в залежності від класу) - згідно із світовим рейтингом; 5- 10% були спеціально запрошені ("Білі картки") за умови наявно класифікаційних карток.

На Паралімпійських іграх працює Класифікаційний Координаційний центр, який відповідає за нагляд за процесом класифікації, а також керує розкладом розгляду протестів. Протести або апеляції до Арбітражної Комісії з Класифікації.

Протести подаються згідно з Положеннями про Правила та Класифікацію, що розроблені різними міжнародними федераціями. Протести у письмовій формі можуть подавати Шеф місії або його повноважний представник чи представники від різних видів спорту (керівник команди або тренер). Терміни подачі протестів у різних видах спорту суттєво відрізняються. Наприклад, згідно правил з паверліфтингу протест треба заявити відразу після підходу.

Згідно з правилами та положеннями про настільний теніс для інвалідів з пошкодженнями опорно-рухового апарату, всі протести та апеляції приймаються протягом 30 хвилин. Якщо порушення було виявлено до початку змагань, то його і слід подавати до початку змагань, а не чекати результатів змагань.

Згідно з положеннями Всесвітньої організації волейболу інвалідів, протести та апеляції слід заявити протягом 60 хвилин після закінчення матчу.

Згідно з правилами з футболу серед спортсменів з церебральним паралічем, протест приймається протягом двох годин після закінчення гри. Якщо рефері відхиляє протест, керівник команди може звернутися до Апеляційного, директор змагань, обраний

представник команди, а також може увійти представник відповідної Федерації. Рішення Жюрі є остаточним.

Разом з протестом подається грошовий внесок, який повертається лише за умови задоволення протесту.

Програма видів спорту для наступних Паралімпійських ігор визначається Міжнародним паралімпійським комітетом під час останніх Паралімпійських ігор, на них можуть демонструватися нові види спорту, проводитися показові виступи тощо.

Міжнародні спортивні федерації разом з асоціаціями розробляють нові спортивні правила за видами спорту для інвалідів різних нозологічних груп.

Змагання з паралімпійських видів спорту проводять згідно з Положеннями або Правилами для цих видів спорту та умов Договору про співпрацю між Організаційним комітетом Паралімпійських ігор та проведення змагань.

Організаційний комітет Паралімпійських ігор заздалегідь інформує всі Національні паралімпійські комітети про програми, регламент та місця змагань, порядок класифікаційного догляду, допінгового контролю, жеребкування, квоти та правила змагань з окремих видів спорту, форму та інвентар, функціональні класи та кваліфікаційні стандарти.

Так, Національні паралімпійські комітети до Паралімпійських ігор у Сідней заздалегідь знали, яким буде розподіл спортсменів-інвалідів за видами спорту з урахуванням класифікації спортсменів.

Наприклад, футбол

- 8 команд, по 4 команди у двох групах, класи CP-5 - CP-8; стрільба з лука - максимальна кількість чоловіків - учасників (у класі ARW1-12, ARW2-22, ARST-24), максимальна кількість жінок - учасниць кожного класу (ARW1/ARW2 - 12, ARST - 12, білі картки - до 8); волейбол (сидячі) - 12 команд по 6 команд у двох групах; дзюдо - 84 спортсмени тощо.

Відповідно до Медичного та Антидопінгового Кодексу Міжнародного паралімпійського комітету, на Паралімпійських іграх проводиться допінговий контроль.

Контроль на допінг проводить Організаційний комітет Паралімпійських ігор та медична комісія Міжнародного паралімпійського комітету спільно із комітетом з відповідного виду спорту. Допінговий контроль можуть проводити з дня офіційного відкриття Паралімпійського селища.

На всіх етапах підготовки підрозділи Міжнародного паралімпійського комітету, Організаційний комітет Паралімпійських ігор ведуть підготовчу роботу з Національними паралімпійськими комітетами, а також з усіма міжнародними спортивними федераціями інвалідів, що вони входять до Міжнародного паралімпійського комітету.

Під час підготовки до Паралімпійських ігор Міжнародний паралімпійський комітет у своїй роботі тісно співпрацює з Міжнародним олімпійським комітетом та Організаційним комітетом Олімпійських ігор.

3. *Схеми проведення змагань. Особливості проведення масових змагань спортсменів паралімпійських нозологій*

Вимоги до організації спортивних заходів

Заклади, що проводять спортивні заходи за участю інвалідів мають забезпечити для них максимум зручностей.

Для зустрічі та відправки спортсменів-інвалідів слід виділяти транспорт з урахуванням особливостей нозології та індивідуальних особливостей стану спортсменів.

Усі перепони та сходи мають бути обладнаними пандусами з обмежниками доріжок. Роздягальні та душові мають бути обладнаними додатковими перилами.

Місця проживання спортсменів доцільно організовувати недалеко від спортивних споруд. Для готелів, де мають бути розташовані спортсмени-інваліди, обов'язково є наявність ліфтів із широкими дверима або виділення помешкань на першому поверсі з проживанням по 2-3 особи, в т.ч. супровід.

Харчування спортсменів має організовуватись в комфортних приміщеннях з обов'язковою роботою обслуговуючого персоналу.

Добровільними помічниками - волонтерами можуть стати студенти медичних, спортивних та педагогічних інститутів, курсанти військових училищ, слухачі семінарій тощо.

Для створення оптимального психологічного клімату змагань дуже важливо, щоб медична класифікація спортсменів відбувалася з максимально об'єктивною оцінкою.

У склад медичної комісії входять, як правило, фахівці спортивної медицини, хірург, невропатолог тощо.

До роботи у суддівських бригадах залучаються досвідчені, кваліфіковані судді, бо дуже високою є вартість суддівської помилки.

Необхідно забезпечити спілкування спортсменів з максимальною кількістю здорових людей, проводити різноманітні додаткові заходи.

4. Умови визначення переможця неофіційного командного заліку

Нетрадиційні змагання спортсменів паралімпійських нозологій

З метою вирішення завдань спортивної підготовки, зокрема завдань корекційно-реабілітаційної програми, можуть бути проведені нетрадиційні змагання з незвичних "видів спорту".

Для цього розроблено декілька специфічних тренажерних пристроїв, що дозволяють проводити змагання невеликих груп інвалідів:

- Комбінований пристрій для силових вправ.

Складається з металевого каркасу, що насувається на ліжку. Інша конструкція передбачає використання інвалідного візка та в'їзд на робочий майданчик тренажера. Використовується для змагальних вправ зі штангою (вага, темп), з коромислом (темп) тощо.

- Марафон. Екранний пристрій, що має групу світлових об'єктів (за кількістю спортсменів), що рухаються збирачем імпульсів від тренажерних пристроїв з "педальним", "важільним" чи іншим навантаженням, на яких власне і змагаються інваліди.

- Крокоходи, що мають опорні бічні стійки із колесами для запобігання падінням, важіль гальмування та маневрування, одну чи дві педалі (в залежності від виду інвалідності).

Метання дротиків сприяє розвитку координації рухів на основі тонких диференціювань кінестезичних відчуттів у сліпих. Для проведення тренувань та змагань у цій спортивній дисципліні потрібно таке обладнання: озвучена мішень, набір дротиків, стілець. Пінопластову мішень зроблено за принципом стрілецької мішені діаметром 1 м з радіусом кожного кільця зони поразки 5 см. Влучення у центр мішені приносить гравцю максимальні 50 очок. При кожному віддаленні зони поразки від центру, кількість

отриманих гравцем очок зменшується на 5, в результаті чого попадання в крайню від центру зону поразки приносить гравцеві найменші 5 очок.

Центр мішені озвучено дзвінком, сигнал від якого подається суддею тільки перед першим кидком в якості додаткового орієнтиру для визначення місцеположення мішені відносно гравця. З цією ж метою спинка стільця, якої гравець в положенні "сидячи" торкається спиною мішені.

На стадії навчання після серії кидків рекомендується підводити гравця до мішені для тактильного уточнення координат попадання дротиків. На основі тактильного сприйняття положення дротика відносно центру мішені гравець отримує можливість співставлення своїх кінестезичних відчуттів в момент кидка з реально отриманими результатами, що сприяє більш швидкому і повноцінному накопиченню рухового фонду гравця.

Питання для самоконтролю

1. Організаційні аспекти проведення змагань з паралімпійських видів спорту.
2. Особливості забезпечення суддівства.
3. Схеми проведення змагань.
4. Умови визначення переможця неофіційного командного заліку.
5. Типове положення про проведення змагання.

Рекомендована література

1. Бріскін Ю. А. Вступ до теорії спорту інвалідів: навч. посіб. для студ. ВНЗ фіз. вих. Львів: «Апріорі», 2008. 68 с.
2. Бріскін Ю. А. Спорт інвалідів : підруч. для студ. ВНЗ фіз. виховання і спорту. Київ: Олімпійська література, 2006. 263 с.
3. Бріскін Ю.А. Адаптивний спорт. Спеціальні Олімпіади: навчальний посібник. Львів: "Ахіл", 2003. 128 с.
4. Бріскін Ю.А. Організаційні основи Паралімпійського спорту: навчальний посібник. Львів: "Кобзар", 2004. 180 с.
5. Матвеев С. Ф., Когут І. О., Борисова О. В. Адаптивний спорт : навчально-наочний посібник для студ. вищих навч. закладів фіз. виховання і спорту. Київ : ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2014. – 116 с.
6. Бріскін Ю.А. Теоретико-методичні основи інваспорту. Львів: "Кварт", 2005. 355 с., іл.
7. Бріскін Ю.А. Спорт інвалідів у міжнародному олімпійському русі. Львів: "Край", 2006. 346 с., іл.
8. Байкина Н.Г. Основы инвалидного спорта: учеб. пособ. для студ. ф-та физ. воспитания, учителей-дефектологов и тренеров по инвалидному спорту. Запорожье: ЗГУ, 2002. 58 с.
9. Передерий А., Борисова О., Брискин Ю. Общая характеристика классификаций в спорте инвалидов. *Наука в олимпийском спорте*. 2006. № 1. С. 50-54.
10. Бріскін Ю.А., Передерій А.В. Класифікаційні стратегії Паралімпійського спорту. *Оздоровча і спортивна робота з неповносправними*. Львів: Видавець Тарас Сорока. 2004. С. 22-29.

11. Григоренко В.Г. Дифференциально-интегральный подход в организации педагогической системы коррекции двигательной сферы инвалидов с нарушениями функций спинного мозга. *Тезисы докладов 1-й Всесоюзной научной конференции “Физическая культура и спорт инвалидов”*. Одесса, 2009. С. 22-27.

12. Матвеев С. Адаптивный спорт и олимпийское движение. *Наука в олимпийском спорте*. 2006. № 1. С. 9–14.

13.. Когут І. О. Державна підтримка спорту інвалідів в Україні. *Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту*. Львів, 2007. Вип. 11, т. 5. С. 167–172.

14. Гончаренко Є. В. Дидактика тренувальних занять зі спортсменами, які мають відхилення розумового розвитку. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2010. № 3. С. 31–34.

15. Когут І. Особливості соціальної інтеграції спортсменів Спеціальних Олімпіад в українському суспільстві. *Теорія і методика фіз. виховання і спорту*. 2013. № 1. С. 109–113.